NEDERLANDSCH-FRANSCHE EXPEDITIE DOOR DE BINNENLANDEN VAN GUYANA,

IN SEPTEMBER TOT NOVEMBER 1861;

DOOR

A. KAPPLER[1]).

I.

VAN ST. LOUIS AAN DE BENEDEN MARONI TOT AAN DE ZAMENVLOEIJING DER HAAR VORMENDE RIVIEREN LAVA EN TAPANAHONI.

Sedert meer dan 200 jaren had men in Hollandsch en Fransch-Guyana plantaadjes aangelegd en weder verlaten, de slavernij ingevoerd en weder afgeschaft, of ten minste de vrijverklaring der slaven in beraad genomen, voordat het aan de beide regeringen in de gedachte kwam de grensscheiding, waarvoor men in het jaar 1667 de Maroni aangenomen had, nader te bepalen en te onderzoeken, onder welke heerschappij de weinige het binnenland bewonende Indianen- en Negerstammen wel moesten gerekend worden te behooren.

Men zou zich over de onverschilligheid van beide regeringen omtrent het bezit van eenige honderde vierkante mijlen gronds moeten verwonderen, indien deze onmetelijke, moeijelijk te genaken bosschen, die zich tot den evenaar uitstrekken, slechts eenige de minste waarde hadden. Deze verleent hun echter alleen de mensch, doch de bevolking is zoo gering, dat twee zielen op de vierkante mijl wel het maximum zal zijn der bevolking van het binnenland van Fransch-Hollandsch-Guyana.

---

[1]) De heer KAPPLER is sedert 20 jaren een bewoner van Suriname.

Behalve eenige, nu reeds lang verlatene, militaire posten, hadden Europeanen nimmer de oevers van de Maroni bewoond, totdat ik mij als Nederlandsch onderdaan in het jaar 1846 aan den linker oever dier rivier vestigde. Aan de Fransche zijde ontstonden later verscheidene kleine nederzettingen, totdat eindelijk de Fransche regering aan haren oever twee koloniën voor gedeporteerden vestigde, waarvan de uitslag, zoowel wat den staat der gezondheid als wat de werkzaamheid der misdadigers aangaat, tot heden toe bevredigend is geweest. Het meerendeel der gedeporteerden bewerkt hout voor de Fransche marine of ten gebruike van het gouvernement op de Antilles, terwijl de gehuwden, reeds in het bezit van landerijen, zich met de teelt van koffij, suiker en rijst bezig houden en van het noodige vee voorzien worden.

Van dien tijd af werd de Maroni voor de Fransche regering van grooter beteekenis, en trachtte het gouvernement de weinige bewoners van het binnenland aan zich te verbinden, ten einde hen door arbeid aan de Europésche nederzettingen aan de rivier, door het aanvoeren van timmer- en meubelhout, de gelegenheid te verschaffen hunne behoefte aan de voortbrengselen der industrie te voldoen en hen op deze wijze langzamerhand te beschaven.

Hoewel het aan de Nederlandsche regering te dien tijde tamelijk onverschillig was, aan wien de volksstammen in het binnenland, wier aantal men niet eens bij benadering kon begrooten, onderdanig waren, daar buiten mij geen Europeaan zich aan den Nederlandschen oever gevestigd had, en het gouvernement een vroeger opgevat plan om aldaar eene kolonie te vestigen als geheel nutteloos had opgegeven, kwamen beide regeringen toch overeen, eene commissie naar het binnenland te zenden om de zoo lang verwaarloosde punten te onderzoeken en het bed der rivier zoo goed mogelijk topographisch op te nemen. Met den aanvang van het drooge jaargetijde zou deze expeditie van St. Louis aan de Maroni afreizen, de hoofdrivier en hare beide armen, de Lava en de Tapanahoni, tot hare bronnen opvaren en de meer gewigtige punten astronomisch bepalen.

De Fransche commissie bestond uit vier leden, een zeeofficier V., den kommandant der kolonie voor gedeporteerden te St. Louis R.,

een officier van gezondheid bij de marine en een officier der artillerie; de onze bestond uit twee zeeofficieren, wien ik als beambte bij den stam der Aukaner-boschnegers en als het meest bekend met de plaatselijke gesteldheid was toegevoegd. Evenals de heer R. voor de expeditie der Franschen, zoo had ik voor de toebereidselen tot de reis, levensmiddelen enz., te zorgen, en was ik tevens belast met het werven der noodige manschap onder de aan de rivier wonende Indianen tot het roeijen der booten.

Zooals reeds boven gezegd is, was de Maroni als grensrivier tusschen de beide koloniën aangenomen, zonder dat men, naar het scheen, wist, dat deze rivier van haren mond af, haren naam alleen behoudt tot daar waar zij zich in twee armen verdeelt, van welke de een, uit het zuidwesten komend, Tapanahoni, de ander, zijnen weg uit het zuidoosten nemend, Lava genoemd wordt.

Werd nu de Tapanahoni als de Maroni beschouwd, dan zou de kolonie Suriname ten zuiden en zuidoosten door Fransch-Guyana omgeven zijn, terwijl, wanneer men de Lava als hoofdrivier aanneemt, ons grondgebied zich verscheidene honderd vierkante mijlen verder zou uitstrekken en Fransch-Guyana ten zuiden en zuidoosten door Suriname begrensd zou worden.

Aan de oevers van de Tapanahoni wonen de Aukaner-boschnegers, afstammelingen van onze in het midden der vorige eeuw weggeloopen slaven, die zich in deze afgelegene, moeijelijk te genaken wildernissen nedergezet hadden, en met wie de regering reeds voor honderd jaar vrede sloot. Zij leven onder een opperhoofd »Granman" en onder plaatselijke hoofden »kapitèins", van de jagt, visscherij en van de opbrengst hunner velden; de Nederlandsche regering gaf zich vooral in den laatsten tijd veel moeite hen naar de bewoonde kolonie te lokken, waar zij tegen betaling op de plantaadjes brandhout voor de stoomwerktuigen of timmer- en meubelhout leveren en voor de opbrengst van hunnen arbeid Europésche waren inkoopen. Tegen den tijd dat hunne alsdan braak liggende akkers zouden verwilderen en hunne hutten instorten, keeren zij door eene kreek, die in den regentijd de Maroni met Suriname verbindt, naar hunne dorpen terug, waar zij weder zoo lang blijven en luijeren, totdat zij op nieuw genoodzaakt zijn in hunne behoeften door den arbeid te voorzien.

Zoo weinig nu de bosch-negers en het land, dat zij bewonen, bekend waren, daar tot dien tijd toe slechts weinige Europeanen hen bezocht hadden, des te meer was de streek boven deze eene terra incognita, waar nimmer een Europeaan den voet gezet had. Men wist, dat de bosch-negers handelsbetrekkingen hadden aangeknoopt met Indiaansche stammen, die zij Acouris en Trios noemen, en van wie zij jagthonden, vedertooisels en vergiftigde pijlen aan de kolonisten te koop aanboden.

Ook de Lava wordt bewoond door nakomelingen van Hollandsche weggeloopen slaven, die zich in de tweede helft der vorige eeuw onder hun opperhoofd BONNI, door onze troepen vervolgd, alhier genesteld hadden; onze regering had met hen geen vrede gesloten en bekommerde zich slechts in zoo verre om hen, dat zij den Aukaners den last opdroeg, op den stam der Bonni-negers een wakend oog te houden. Steunende op deze opdragt der regering, legden nu de Aukaners den Bonni-negers een waar slavenjuk op den hals, daar zij in geen regstreeksch verband met de Européanen stonden en dus de bevrediging hunner behoeften aan gereedschappen, hout enz., door middel der bosch-negers moest geschieden; daarvoor werd hun de verpligting opgelegd de akkers der Aukaners aan te leggen en te onderhouden, ja zelfs maanden lang van hunne woningen verwijderd te blijven om te Tapanahoni voor hunne meesters te arbeiden. Meermalen hadden de Bonni-negers getracht zich aan het juk der Aukaners te onttrekken en met Cayenne, dat veel digter bij hen ligt dan Suriname, verbindtenissen aan te knoopen, dat hun echter niet mogt gelukken, daar het Fransche gouvernement het niet raadzaam oordeelde aan de vrije Bonni-negers den omgang met zijne slaven toe te staan. In beide koloniën was noch hun aantal noch hunne woonplaats met zekerheid bekend, en het was voor eenen kolonist aan den Franschen oever weggelegd dezen volksstam nader te leeren kennen en de eerste schrede te doen ter hunner bevrijding.

Deze man, DOLLIUCHE genaamd, dreef ruilhandel met de Aukaner-bosch-negers en leerde in hunne dorpen eenige Bonni-negers kennen, die hem smeekten bij het Fransche gouvernement verlof voor hen te verwerven om voor de bewoners van de beneden-Maroni te mogen arbeiden. De Aukaners, volstrekt ongenegen den Bonni-negers een

regtstreeksch verkeer met Européanen toe te staan, verzetten zich hevig, toen DOLLIUCHE eenige Bonni-negers wilde meenemen; hun eerbied voor de Fransche troepen, die de posten te St. Laurent en te St. Louis bezet hielden, welke zij op hunne togten naar Suriname voorbij moesten trekken, was echter te diep, dan dat zij zich daartegen krachtig zouden aankanten, en op deze wijze kwamen nu verscheidene Bonni-negers naar de Europésche nederzettingen, tot eindelijk het Nederlandsche gouvernement hun in het jaar 1860 zoowel de vrijheid als gelijke regten met de Aukaners toestond.

Het begin van September dan was voor de reis bestemd, en naar men berekende, zouden 3 of 4 maanden voldoende zijn om de door de beide regeringen opgelegde taak te volbrengen. De door mij geworven bemanning onzer booten bestond uit 17 Indianen, aan welke nog de beide bedienden der topographen en de kok werden toegevoegd, zoodat het geheele personeel voor de Nederlandsche expeditie uit 23 personen bestond. Een groote, 40 voet lange boot met een dubbel luchtig linnen dak, gordijnen tegen elke soort van wind, zoowel als tegen den regen en de zonnestralen, verschaften aan de beide topographen ieder gerijf, dat op zulk eene reize slechts begeerd kon worden. Eene andere boot van gelijke grootte werd met de levensmiddelen beladen, die, in omtrent 50 kisten gepakt, uit alle soorten van ingemaakt vleesch, groenten, bier, wijn, enz. bestonden; daarbij waren er nog geschenken en ruilartikelen voor de bewoners van het bovenste der rivier, en alles in zulk eene hoeveelheid, dat ik, die steeds op de eenvoudige wijze der Indianen reisde, geloofde daarmede tot aan het eindje der wereld te kunnen komen. Bovendien hadden wij eene groote tent bij ons, die iederen avond werd opgeslagen en ons eene ruime woning verschafte. Twee kleinere booten waren met levensmiddelen, zout, keukengereedschap en ander huisraad beladen.

Ik zelf reisde alleen in mijne boot, over welke ik een raam met groen geverwd linnen bespannen geplaatst had, om mij tegen de op den middag loodregt vallende zonnestralen te beschutten. Op zulke reizen is het mij een eigenaardig genot, vele genietingen te ontberen; een gevoel van vernederende zwakheid bekruipt mij, wanneer ik in gezonden toestand mij, gezeten op gemakkelijke leuningstoelen of zachte

matrassen, moet laten voortroeijen. Ik benijd in geenen deele hem, die uit vrees, dat het rivierwater hem nadeelig zou kunnen zijn, alleen seltzer-water of limonade drinkt; volg ik echter eene eenvoudige levenswijze en ben ik niet bang voor den invloed van het weder, dan geloof ik het schoone in de natuur beter en zuiverder te begrijpen. Twee Arowakken en een Karaiber waren mijne roeijers; om de planten te droogen had ik een koperen plaat medegenomen, welke door damp, dien men in een gesloten pot voortbragt, verhit werd. Op deze wijze was het mogelijk de over dag verzamelde planten elken avond te droogen, hetgeen op de gewone manier eene bezwaarlijke, bijna onuitvoerbare taak is.

Op den 9 September voeren wij des middags naar St. Louis, een half uur aan de overzijde der rivier gelegen, waar wij aanlandden op het oogenblik dat de priester, na voorafgaande mis, de gezamenlijke vaartuigen, voor de Fransche expeditie bestemd, had ingewijd. Het was een eigendommelijk gezigt deze talrijke, met de vlaggen van beide volken versierde booten, met roode en zwarte menschen bemand, het gewoel der graauwkielen (gedeporteerden) aan den oever en het gedrang van officieren, gendarmen en soldaten bij het afscheid nemen aan de aanlegplaats. Onder salvo's van geweer- en enkele kanonschoten voeren wij af, terwijl nog eenige officieren van St. Laurent tot aan den digtst bij gelegenen Indianenpost ons uitgeleide deden. De Fransche expeditie had insgelijks 5 booten, ieder met een linnen dak overdekt en beladen met levensmiddelen enz., die zeer doelmatig in zinken doozen ingepakt waren. Elk lid der commissie had zijne eigene boot en eenen bediende, terwijl twee soldaten over het geheel het toezigt hielden; een Fransche mulat en een Braziliaansche kleurling waren aangenomen als tolken; de overige equipage bestond uit 1 kok, 3 Manna-negers en 21 Bonni-negers, zoodat de geheele Fransche expeditie 35 personen telde.

Om half vier vertrokken zijnde, landden wij reeds na verloop van een uur bij Magrli, een Indiaansch dorp, aan den Nederlandschen oever gelegen, waar noodzakelijk een avondmaaltijd moest worden gehouden om datgene, wat door den priester was ingezegend, nu ook van zijne stoffelijke zijde te beproeven. De spijzen waren spoedig

uitgepakt, het fornuis geplaatst en de twee koks in de weer om ons een deftig avondmaal te bereiden, dat dan ook bij het vallen van den avond op de medegebragte tafel, onder bananen en meloenboomen, waaraan men veelkleurige lampen ter verlichting had gehangen, werd opgedragen. De prachtige sterrenhemel verhoogde het genot van dezen maaltijd in de open lucht; allen waren even vrolijk en verheugd door het vooruitzigt op de reis. In de hutten en tusschen de hangmatten der Indianen hingen ook wij de onze op, en niet lang na 10 uur waren allen in diepen slaap. Den volgenden morgen vervolgden wij na het gebruiken van een kop koffij onze reis, die echter slechts langzaam vorderde, daar de topographen het midden der rivier moesten houden om de strooming te bepalen; de breedte werd op verscheidene plaatsen door middel van een mikrometer gemeten. Tot het waarnemen der geographische ligging, naar de zon en de sterren berekend, waren uitstekende werktuigen, waaronder 3 chronometers, enz. voorhanden; in het algemeen hadden beide regeringen het aan niets laten ontbreken.

De oevers van de Maroni zijn, evenals de overige rivieren van Guyana, met digte bosschen begroeid; de afwisseling die het landschap derhalve ondergaat is gering; het is niet het schilderachtige of woest romantische, dat men in Brazilië of in andere tropische gewesten bewondert, waar óf de natuur door de kultuur verdrongen wordt óf naakte rotsen en onvruchtbare gebergten door weelderigen plantengroei worden afgewisseld. Het zijn steeds dezelfde met boomen, palmen, struiken en slingerplanten begroeide oevers, die onmiddellijk in het water wortel schieten of wier takken er door bespoeld worden. Dezelfde vegetatie, wier verschillende vormen van bladeren, tinten van groen, verscheidenheid en pracht van bloemen het oog in verrukking brengen, is echter bij eene langdurige reis, daar het geheel steeds denzelfden indruk te weeg brengt, eenigzins eentoonig. Bij de Maroni vindt men niet, zooals bij de andere rivieren van Suriname, een door de zee overstroomden grond, dien de Hollanders bij het aanleggen hunner plantaadjes zich zoo zeer ten nutte wisten te maken; het land is hooger en zandig reeds aan den mond der Maroni, die, bijna door groote zandbanken gesloten, het aan het zeewater moeijelijk

maakt den vloed ver landwaarts in te stuwen, zoodat op een afstand van 4 uren van de zee het water reeds zuiver zoet is, terwijl bij Paramaribo, op gelijken afstand van de zee gelegen, alleen modderig brak water gevonden wordt, dat niet tot wasschen en nog veel minder tot drinken kan worden gebruikt.

De rivier komt uit het zuiden of zuidwesten en loopt bij Magrli, dat omstreeks 8 uur van de zee verwijderd is, langs verscheidene kleine eilanden, die digt begroeid en onbewoond zijn. Op het grootste van deze heeft echter een Franschman eene koffijplantaadje aangelegd, naar het schijnt met zeer goeden uitslag. Boven het laatste Indianendorp Blakerebo bevinden zich uitgestrekte zandbanken in de hier nog eene breedte van 4000 voet hebbende rivier, zoodat men bij lagen waterstand meestal langs den Franschen kant moet varen. Hier zijn ook kleine nederzettingen van Braziliaansche Indianen, die leven van de opbrengst der cassave-teelt. De oevers zijn reeds heuvelachtig; enkele granietblokken vertoonen zich, terwijl men op een klein eiland, Guidala genaamd, in het zand eene menigte granaten vindt, waarvan ik echter te vergeefs het moedergesteente zocht. Wij hadden nu op den 11den de laatste nederzetting achter den rug en konden bij de trage vaart niet verwachten het eerste dorp der bosch-negers binnen tien dagen te bereiken. Wij waren thans in den tweeden bloeitijd van het jaar en overal waren de oevers met bloeijende boomen versierd. De *Eperua falcata*, wier roode bloemen aan een 3 tot 4 voet langen steel naar beneden hingen, de *Copaiva*, de *Myristica sebifera* en vele *Inga*-soorten kwamen onder de boomen aan den oever het veelvuldigst voor. Op de heuvels tierde ook de groenhart (*Bignonia leucoxylon*), die, voordat zij zich met hare goudgele bloemen overdekt, zich geheel bladerloos vertoont, afgewisseld door de *Facaranda* met hare teedere bladeren en schoone blaauwe bloemtrossen; of door den mierenboom met zijne sneeuwwitte bloemen. Eene prachtige *Passiflora* vond ik hier voor de eerste maal, hoewel zij zeer dikwijls in het binnenland voorkomt. Hare bloemen zijn groot en wit, maar hare meeldraden en stijl goudgeel; de vrucht is niet eetbaar.

Den 11 September bereikten wij den eersten val van de Maroni; tot dus verre had de werking van den zeevloed bij het opvaren ons

nog begunstigd. De rivier, uit het zuidwesten komende, wendt zich plotseling naar het noordwesten en stort over een dam van graniet-blokken, die zich van den Nederlandschen tot den Franschen oever uitstrekt, in watervallen, die te zamen misschien eene hoogte van 8 voet zullen bereiken, naar beneden. Eene menigte eilanden liggen in dezen halven kring, waar eenmaal aan de Hollandsche zijde de nu reeds twintig jaar verlatene post Armina stond. Wij sloegen ons leger op eene zandbank beneden den waterval op en bestemden den volgenden dag tot rustdag, om aan de Negers en Indianen de gelegenheid te verschaffen in deze aan wild zoo rijke omstreken te jagen. Wij bezochten den ouden mij zoo wel bekenden post; de heggen van citroenen, die de gebouwen omringden, waren boomen geworden en vormden met de Awara-palmen, trompetboomen en stekelige Lianen een ondoordringbaar bosch. Van de gebouwen was geen spoor meer te vinden; ik zelf had de daksparren en planken er afgehaald tot het bouwen van mijn eerste woonhuis, het overige was door de bosch-negers verbrand.

Op de rotsen van Armina vertoont zich vooreerst de welriekende Guiane (*Psidium aromaticum*), die in alle hooger gelegene rivieren van Guyana voorkomt; een witte stekelige *Solanum* omzoomt den oever. Men zou niet verwachten, dat op die dorre granietrotsen nog iets kon groeijen, zonder door de brandende zonnestralen verdroogd te worden, doch ter naauwernood komen zij uit het water, dat slechts sporen van modder achtergelaten heeft, te voorschijn, als zich reeds een klein plantje daarin ontwikkelt en haar met een tapijt van witte bloempjes overdekt; zwermen bijen vinden daarin haar voedsel. In de spleten der rotsen of in door deze ingeslotene bekkens vindt men de zonderling gepantserde Siluroiden [1]), welke soort zoowel in zout als in zoet water rijk vertegenwoordigd is; zij zijn met een harnas of met stekels overdekt en worden zelden langer dan één voet. Zij verbergen zich, wanneer men hen aanraakt, pijlsnel onder de rotsen.

Op de kleine eilandjes of klippen ontmoet men overal eene soort

[1]) Vermoedelijk bedoelt de schrijver de in Suriname gemeene *Doras costata*.
RED.

van geitenmelker, die zich onder de rotsblokken verbergt, en daar hare beide roodgevlekte eijeren uitbroedt. In November zijn de jongen volwassen, omstreeks welken tijd de rivieren weder gaan zwellen en de eilanden onder water worden gezet. De spleten in de rotsen dienen desgelijks tot toevlugtsoord aan eene menigte vledermuizen, die digt opeen gedrongen naast elkander zitten, niettegenstaande de hitte, die de verwarmde rotswanden van zich afgeven. Ook zij worden in den regentijd door het water verdreven, alsdan moeten zij hunne oude schuilhoeken in de boomen of onder de bladeren der Heliconie weder opzoeken.

In de watervallen en op de snelvlietende plaatsen der rivier groeit de Lacis met hare roode aarvormige bloemen; de stekelige, lederachtige bladeren groeijen op de steenen vast en bedekken deze, hetgeen het vervoeren der booten over de rotsen zeer vergemakkelijkt en de wrijving verhindert. Waar deze plant in menigte groeit, wordt de smakelijke Pacon, een groote breede zalm, gevonden, die, zwart van kleur, niet zelden bij de 15 pond zwaar wordt. Men schiet hem met pijlen, wanneer hij tegen den stroom opzwemt.

Aan den avond van den rustdag kwamen onze jagers met hunnen buit terug, deze was veel minder dan wij gedacht hadden. De Indianen hadden eenen brulaap (*Mycetes*) en twee Leguanen, maar de Bonninegers een Coaita en verscheidene Pacons geschoten. De Coaita komt hoofdzakelijk in het hooger gelegen land veelvuldig voor en houdt zich gaarne op de bergen op; hij is een geliefkoosd wildbraad bij de Bonni- en bosch-negers, die zijn geschreeuw bedriegelijk weten na te bootsen en hem zoo digt bijlokken, dat het gemakkelijk is hem te schieten; is hij echter bij het eerste schot niet dood, dan klemt hij zich met den staart vast en blijft hangen tot hij sterft en in verrotting overgaat. Behalve de geschotene Leguanen, bragten onze Indianen nog vele eijeren mede, die deze dieren bij het begin van het drooge jaargetij in het zand der eilanden leggen.

In den aanvang van December, als het water stijgt, komen deze jonge hagedissen, die iets langer dan een vinger zijn, uit en vlugten dadelijk op de boomen, waar zij zich eerst met insekten, later met knoppen en bladeren voeden. De eijeren zijn eene wezenlijke lek-

kernij; het dier zelf levert insgelijks een smakelijk voedsel op. De Indiaan zal nooit eene gelegenheid voorbij laten gaan om een Leguaan, dien hij niettegenstaande zijne groene kleur onder het digtste gebladerte herkent, te bemagtigen, maar meestal laat het dier zich eenvoudig in het water vallen, voordat de Indiaan zijnen boog spant, en zinkt, zonder eenig levensteeken te geven, als een steen in de diepte, om weder boven te komen, wanneer zijn vervolger zich verwijderd heeft. Zelden verging evenwel later een dag, waarop niet een of meer dezer dieren geschoten werden, een bewijs voor hunne talrijkheid en hoe sterk zij zich vermenigvuldigen, hoewel zij niet meer dan eenmaal in het jaar 40 tot 50 eijeren leggen.

Onze levenswijze was gedurende de geheele reis bijna steeds dezelfde. 's Morgens om 6 uur dronken wij koffij, laadden onze goederen weder op de vaartuigen, braken de tenten af en waren om 7 uur reeds op reis. Tegen 11 of 12 uur ontbeet men op eene geschikte plaats op eene zandbank of aan den oever, en voer dan door tot 4 of 5 uur, wanneer meestal op een eiland of zandbank ons leger opgeslagen werd. Negers en Indianen kapten de struiken en de kleinere boomen, de tenten werden opgezet, hout om te koken aangevoerd en de benoodigde kisten en werktuigen aan land gebragt. De Franschen hadden een kleinen zeer doelmatigen bakoven bij zich, zoodat wij voortdurend versch brood hadden. De negers en Indianen hingen tusschen de boomen hunne hangmatten op, terwijl ik aan onze bemanning de levensmiddelen uitreikte. Deze bestonden uit tapioca- of cassave-meel, zoute-visch en spek, daar de jagt, waarop wij bijzonder gerekend hadden, niet toereikend was om in de behoeften van zoovele menschen te voorzien. De bemanning, die den ganschen dag moest roeijen, had tot jagen of visschen weinig lust; ons spreken en de riemslagen verjoegen bovendien het wild van den oever, zoodat, eenige op hoenders gelijkende vogels uitgezonderd, op de geheele reis weinig werd geschoten. Terwijl nu de topographen berekeningen maakten en hunne dagboeken bijhielden, droogde ik de over dag verzamelde planten, wiesch mijne broeken en hemden en legde mij dan op de nog heete rotsen om mij weder in het verledene te verplaatsen. Het is een eigendommelijk leven in de wouden van Guyana, vooral in den nacht: na de zwoelheid

des daags de aangename nachtlucht met haren helderen sterrenhemel boven de donkere bosschen, waarin als dwaallichten groote vuurvliegen rondzweven; alles is stil, alleen boomvorschen of nachtvogels laten zich hooren. Ieder tijd van den dag heeft zijne eigene bekoorlijkheid; hoe luttel evenwel zijn de genoegens van het gezellig verkeer, hoe zeldzaam vertrouwelijke mededeelingen; hoe menigmalen reikhalsde ik in zulke oogenblikken naar mijn vaderland, naar mijne vrienden en herdacht ik de schoone lentedagen mijner jeugd! Maar kwam ik weder terug, dan gevoelde ik mij alleen en vreemd, en in plaats dier vriendelijke lentedagen, vond ik meest een koud, vochtig klimaat, waar de zon slechts zelden door de wolken brak, en spoedig zocht ik de wildernissen van Guyana weder op om mij aan dezelfde droomerijen over te geven. Tegen 9 uur was het eten gereed en tegen 10 uur begaf men zich ter rust. Eenige regenbuijen uitgezonderd, hadden wij gewoonlijk heerlijk weder; de morgens waren koel; slechts eenmaal stond de thermometer op 16½° Réaum. (gewoonlijk 18°). Tegen 12 of 1 uur was de hitte het sterkst, 27, 28 en 29°, terwijl die van het stroomende water 22 en 23° bedroeg; tegen den avond van 6—8 uur hadden wij weder 23—21°, en zoo bijna gedurende de geheele drie-maandelijksche reis.

Den 15 September bereikten wij onder 4° 47″ de eerste bergen van eenige beteekenis, die men bij een bijzonder helderen hemel reeds uit zee kan aanschouwen. Zij maken een deel uit van het gebergte, dat in eene westelijke rigting Fransch, Hollandsch en gedeeltelijk ook Britsch-Guyana doorsnijdt, echter geen zamenhangend geheel vormt, maar zich als enkele, wijd uitgestrekte bergruggen verheft, die evenwel niet steil naar beneden loopen; zij schijnen eene breedte van 1½° in te nemen, daar wij de laatsten vonden onder 3° 20″ N. Br.

Wij besloten dit gebergte, dat zich omstreeks 1 uur landwaarts aan den Nederlandschen kant verheft, te bestijgen, en besteedden daartoe den morgen van den 16den. Eene kreek voerde bijna tot aan den voet des bergs; wij verlieten deze echter, daar in en over haar te vele boomen gevallen waren, en baanden ons in eene westelijke rigting een pad, langs hetwelk wij dan ook na 1½ uur den voet bereikten. Zes Bonni-negers en zes Indianen maakten ons gevolg uit; onderweg maakten

zij jagt op alles wat slechts leefde, zoodat wij van alle kanten schoten hoorden. De neger schept nergens meer vermaak in dan in den knal van zijn vuurroer, en evenals bij ons Europeanen iedere bijzondere omstandigheid door een maaltijd wordt gevierd, zoo heeft dit bij den neger plaats door te schieten. Iedere gelegenheid hiertoe wordt gretig aangegrepen; aankomst en vertrek der onbeduidendste personen, geboorte en sterfgevallen worden met salvo's begroet en het buskruid niet gespaard, hoewel dit duur en dikwijls moeijelijk te bekomen is. De berg bestond uit graniet en een ijzerhoudend gesteente, dat in groote stukken overal verspreid lag. De plantengroei werd tegen dat men den top naderde ongemeen schraal, de boomen tot kreupelhout en evenals de grond met mos overdekt; overal groeijen in menigte Bromelien en de schoone *Tillandsia zebrina* met Orchideen, die anders slechts in moerassige streken voorkomen, hoewel wij eene hoogte van ten minste 800 voet bereikt hadden. Groote streken waren met bamboes bedekt; slechts om den top vindt men weder eene weelderige vegetatie. Ik had mijn barometer medegenomen en vond een onderscheid met het waterpas der Maroni van 15 lijnen of 1200 voet. Wij vonden op den berg een wel 3 voet in doorsnede hebbenden boom, uit welken bij insnijding in de bast eene groote hoeveelheid wit zoet melksap stroomde, waarmede de Fransche geneesheer spoedig een fleschje vulde. Er zijn in Guyana vele boomen met melksap, dat tot een technisch doel zou kunnen worden aangewend, en overal vertoont zich hier Balatoe (*Achras?*), die zoowel in het boven- als benedenland voorkomt en voortreffelijk timmerhout oplevert. Sedert eenige jaren is men bezig het sap van dezen boom als surrogaat van de steeds moeijelijker te bekomen gutta percha in den handel te brengen en laat het Fransche gouvernement door gedeporteerden, die dagelijks eene zekere hoeveelheid moeten leveren, dit melksap inzamelen. Daar nu deze boom op sommige plaatsen zeer algemeen is, zoo kon dit produkt ligt van beteekenis worden; zoowel het hooge dagloon echter als de onverschilligheid en vooringenomenheid onzer bevolking bij iedere nieuwigheid maakt het waarschijnlijk, dat dit wel bij eene proef zal blijven.

's Avonds om 4 uur waren wij weder in onze legerplaats aangeko-

men en bevonden dat, niettegenstaande de tallooze schoten, de jagt niet zeer voordeelig was geweest; alleen een catinga-hert, verscheidene boschhoenders en eene *Simia israëlita* waren gedood. Deze aap, die alleen in het hooger gelegen land en ook daar nog zelden voorkomt, komt in grootte overeen met een capucyner aap of met eene kat; gelaat, armen, buik en staart zijn zwart; de rug echter glanzend bruin. Hij is merkwaardig door een schoonen, 3 duim breeden, onder de kin doorloopenden bakkebaard, en door zijn fraai gescheiden hoofdhaar, een echte modepop onder de apen. Omstreeks een uur boven onze legerplaats, bij het eiland Anoso, wringt de rivier zich door 2 heuvels heen, zoodat hare breedte dan niet meer dan 5- tot 600 voet bedraagt, hetwelk in den regentijd eene strooming veroorzaakt, die het bijna onmogelijk maakt haar aldaar op te varen. — Den 18den kwamen wij bij eenen tweeden aanmerkelijkeren waterval der Maroni; eigentlijk slechts eene menigte watervallen, die zich met eene breedte van ongeveer twee uur over de geheele rivier uitstrekken. Ontelbare eilanden en zandbanken vullen het wijde bekken der rivier, zoodat zelfs de Bonni-negers aarzelden, welken weg zij moesten kiezen. Hier vindt men voor het eerst de schoone Erythrinen, boomen met donkergroene bladeren, vlindervormige bloemen en hoogroode, zwart gespikkelde boonen. Hoe verder men de rivier opvaart, des te menigvuldiger komen deze boomen voor.

Wij bezigden den geheelen dag om dezen waterval over te komen, die, behalve die van de Polygoudou, de grootste is van de Maroni. Snelvlietende plaatsen en watervallen werden van nu af aan veel menigvuldiger, en wij kwamen op den 20sten in de nabijheid dier watervallen, welke de Lava en de Tapanahoni verder één rivier doen uitmaken. Het bekken der rivier, aan wier beide oevers zich bergen van 1500 tot 2000 voet hoogte verheffen, is wel een uur breed, doch zoo ondiep en met klippen en zandbanken opgevuld, dat in het drooge jaargetijde zelfs kleine booten dikwijls hier niet kunnen doorvaren. Tusschen eene menigte rotsachtige eilanden en klippen storten zich verscheidene armen der Lava in de Maroni uit en vormen watervallen van 18 tot 20 voet hoogte, die nu echter voor het grootste gedeelte van geringe beteekenis waren. In het hoofdkanaal der Maroni liggen

de watervallen van de Poligoudou, die de grootste zijn van allen, die gevormd worden door de vereeniging van een gedeelte der Lava en de geheele Tapanahoni. Boven deze door beide rivieren gevormde watervallen woont op de landspits een derde negerstam, bestaande uit nakomelingen van een troep zwarte soldaten, die in het jaar 1804 op verscheidene Nederlandsche posten in Suriname hunne officieren vermoord en zich in deze rotsstreek genesteld hadden. Ook zij werden door de Nederlandsche regering onder toezigt der Aukaner-bosch-negers gesteld, welker dochters zij tot vrouwen namen.

Aan den voet van een dezer watervallen sloegen wij ons leger op en gaven door eenige schoten aan de Poligoudou-negers kennis van onze aankomst. Na korten tijd verschenen dan ook 6 mannen om ons over de watervallen te helpen. Met lange , tot dit doel medegenomen touwen werden de booten langzamerhand over den eersten val getrokken, onder zulk een geschreeuw en rumoer, dat zelfs het bruischen van het water niet meer gehoord werd. Nu hadden wij den grooten waterval voor ons en wilden de gezamenlijke goederen ontladen en over de rotsen dragen, doch gelukkig kenden de Poligoudounegers een klein kanaal, dat zich met verscheidene bogten en eenige kleine watervallen, langs eenige kleine eilanden slingerde, zoodat wij tegen den middag den top van den waterval in de Tapanahoni bereikten. De vlaggen werden thans weder geheschen en het statige eskader van 10 booten landde aan het dorp der gewezen rebellen, terwijl de geheele bevolking aan den oever was gekomen om ons te verwelkomen. Het dorp ligt 100 voet van de rivier verwijderd en telt ongeveer 40 ellendige hutten, waarin de nakomelingen dier zwarte soldaten wonen, want van hen zelven is slechts één overgebleven. Het zijn op zijn hoogst 40 zielen, waaronder niet meer dan 6 of 8 tot den arbeid geschikte mannen. Wel een vijfde deel van hen lijdt aan de verschrikkelijkste aller ziekten, de melaatschheid, waarvoor geen geneesmiddel bestaat. Hunne hutten zijn vervaardigd uit vierkant gehouwen palen en bedekt met de bladeren van den Comowpalm. Ieder huisgezin heeft er verscheidene, om in te koken, te slapen of om hunne fetischen in te bewaren; de wanden bestaan gewoonlijk uit latten van den Pina-palm, terwijl de bodem zamengesteld

is uit ineen getrapte leem. Om de hutten is alles netjes en zuiver; het huisraad en het keukengereedschap zijn altijd blank gepoetst. Waschgoed ziet men steeds te droogen hangen, en is een kleedingstuk verschoten of onoogelijk geworden, dan verwen zij het met een aftreksel van Indigo, die in het wild om hunne hutten groeit.

Toen ik voor vier jaar hier was, vond ik in het dorp vier kleine metalen kanonnen, die de ontvlugte negersoldaten van den post Axmina medegenomen hadden, doch die voor hen natuurlijk geheel onnut waren. Toen reeds had ik die van hen willen koopen en te vergeefs voor elk een geweer met dubbelen loop geboden, nu vond ik deze kanonnen niet terug en vermoedde, dat zij ze, uit wantrouwen tegen ons, verborgen hadden.

Wij sloegen ons leger omstreeks tien minuten beneden het dorp op, daar wij de onbeschaamdheid der negers vreesden, als wij in hun dorp wilden blijven. De topographen hadden voor eenige dagen arbeid. Een profiel van beide rivieren werd opgenomen, en men bevond, dat de Lava veel breeder dan de Tapanahoni was, en hare hoeveelheid water tot de laatste stond als 7 tot 4; onze legerplaats was juist tegenover het vereenigingspunt der beide rivieren, onder 4° 17″ N. Br. en ongeveer 54° 50′ W. L. Te oordeelen naar de snelvlietende plaatsen en watervallen, die wij overgegaan waren, lag de mond der Tapanahoni omstreeks 110 voet hooger, dan het waterpas der zee, die, bij de zeer weinige bogten, welke de rivier maakt, omstreeks 50 uur van hier verwijderd is.

De topographen besteedden zes dagen tot het doen van opmetingen en het teekenen hunner kaarten, gedurende welken tijd de bezoeken der Poligoudou- en bosch-negers geen einde namen. De laatsten waren over ons bezoek zeer bezorgd en de vele werktuigen, wier gebruik hun onbekend was, droegen niet weinig bij tot vermeerdering van hunne vrees.

(*Slot volgt.*).